

ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
В.Д. ДИРЕКТОР: Доц. Д-р Шабан МЕМЕТИ

ИЗВЕШТАЈ ЗА СЛЕДЕЊЕ, ОЦЕНУВАЊЕ И
ПЛАНИРАЊЕ НА ПРЕВЕНТИВНАТА
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА НА РАБОТНИЦИТЕ ЗА
ПЕРИОДОТ ОД 2018 ГОДИНА

ЈЗУ ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
В.Д. ДИРЕКТОР : Доц. Д-р ШАБАН МЕМЕТИ

ОДДЕЛЕНИЕ ЗА МЕДИЦИНА НА ТРУД И ПРОЦЕНКА НА ЗДРАВСТВЕНИ РИЗИЦИ

НАЧАЛНИК: Проф. Д-р ЕЛИСАВЕТА СТИКОВА

ПОДГОТВИЛ:

Цветанка Невчева, специјализирана медицинска сестра по семејна и патронажна грижа

СОРАБОТНИЦИ:

Д-р Анита Цветковска, специјалист по медицина на труд
Д-р Фљамуре Зекири Кека, специјалист по медицина на труд
Сабиха Старова, дипл. медицинска сестра

Техничка обработка:

Борче Андоновски
Сузана Дунгевска
Центар за статистичка обработка на здравствени податоци,
публицистика и едукација

Скопје, 2019 година

ВОВЕД

Кампањата на МОТ за Светскиот ден за безбедност и здравје на работа за 2017 година се организираше под мотото „Оптимизација на прибирањето и користењето на податоците во безбедноста и здравјето на работа“. Нејзината цел е активностите во текот на 2017 година да се насочат кон подобрување на националните капацитети за собирање, евалуација и користење на релевантни, точни и сигурни податоци за безбедност и здравје на работа.

Голем број на конвенции на МОТ бараат од земјите што ги ратификувале тие конвенции да воспостават ефективни механизми за користење на релевантни индикатори, како основа за превенција на проблемите што се поврзани со работата и професионалното здравје. Нагласката е ставена кон сознанието дека тие и такви податоци се неопходни за идентификација на постоечките, но и на новите штетности и опасности што се јавуваат на работно место и идентификација на ризичните сектори, а со тоа се создаваат реални услови за развој и имплементација на соодветни превентивни политики, системи и програми на меѓународно, национално и локално ниво, како и на ниво на секое претпријатие одделно. Користењето на релевантни и точни индикатори за безбедност и здравје на работа, обезбедува база за поставување на приоритетите и мерење на постигнатиот прогрес. Република Северна Македонија спаѓа во групите на земји кои ги имаат ратификувано најзначајните конвенции од областа на безбедност и здравје на работа(http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11200:0::NO::P11200_COUNTRY_ID:103555). Оттука, и уште една наша обврска да работиме кон креирање на сеопфатен и интегриран систем за прибирање, обработка и евалуација на точни и релевантни индикатори за безбедност и здравје на работа.

Регулативата на Европската унија исто така обврзува на воспоставување на систем за прибирање на релевантни статистички податоци во областа на безбедноста и здравјето на работа. Рамковната Директива на Европската Комисија за безбедност и здравје на работа (Directive 89/391/ЕЕС-OSH) е целосно вградена во Законот за безбедност и здравје на работа (Сл. Весник РМ бр. 53/13 – пречистен текст), а нашите правилниците за безбедност и здравје на работа се хармонизирани со хоризонталните директиви или т.н. сестрински директиви кои произлегуваат од Рамковната директива.

Во декември 2008 година Европскиот парламент и Советот на Европа ја усвоија Регулацијата за статистички податоци во областа на јавното здравје и здравјето и безбедноста на работа (Regulation EC - No 1338/2008) со која се воспоставува заедничка рамка за систематско водење и прибирање на статистички податоци во овие области. Целта на регулативата е да се обезбеди сигурност дека здравствената статистика создава соодветни информации за следење на активностите во областа на јавното и професионално здравје и безбедноста на работа. Оваа регулатива се однесува на 5 области за кои е неопходно да бидат обезбедени соодветни и квалитетни статистички податоци:

- здравствен статус и детерминанти на здравјето
- здравствена заштита
- причини за смрт
- повреди на работа
- професионални болести и други здравствени проблеми и болести поврзани со работата

Согласно член 9 (1) од Регулацијата бр. 1338/2008, Европската унија во април 2011 година дополнително ја усвои и Регулацијата ЕУ бр. 349/2011 за имплементација на статистичките истражувања. Со оваа регулатива се утврдува единствена методологија за прибирање на податоците (методата) и нивна обработка. Тоа треба понатаму да овозможи креирање на компарабилни статистички податоци, како предуслов за мониторирање на состојбите во областа на безбедноста и здравјето на работа, идентификација на слабите и силните страни и дефинирање на соодветна национална политика и акциони планови во релевантната област.

По воспоставувањето на законските основи и методолошките принципи, Европската унија ја утврди и стратешката рамка на безбедноста и здравјето на работа за периодот 2014-2020. Овој документ има за цел да обезбеди подобра заштита на повеќе од 217 милиони работници во Унијата, преку имплементација на 7 стратешки цели, од кои шестата стратешка цел е посветена токму на подобрување на прибирањето на статистичките податоци, подобра евиденција и развој на алатки за мониторирање на состојбите.

Со цел за остварување на оваа стратешка цел, неопходно е секоја земја да воспостави Национален систем за известување и прибирање на статистичките податоци во областа на безбедноста и здравјето на работа. Овој систем треба да обезбеди релевантни, точни и компарабилни податоци, нивна евалуација и навремено објавување. Тие треба да

послужат за предлагање и креирање на превентивните политики и воспоставување и контрола на корективните мерки. Истовремено, тие статистички индикатори треба да бидат основа за дефинирање на компензаторните механизми во случај на повреда на работа и/или професионална болест.

Република Македонија ги следи сите овие легислативни и стратешки одредници за унапредување на безбедноста и здравјето на работа. По донесувањето на Законот за безбедност и здравје (БЗР) на работа во 2007 година, се отвори нов простор за креирање на современ и хармонизиран систем за унапредување на безбедноста на работа и превенција на повредите на работа и професионалните болести. Непосредно по донесувањето на законот се формираа нови овластени правни субјекти и установи за безбедност на работа и за медицина на труд. Во самиот почеток тие беа насочени кон воспоставување на нови и современи принципи во својата практика, соодветни на новите законски прописи, а известувањето за извршената работа и утврдените состојби се чини дека остана на маргините на нивните професионални активности.

Република Северна Македонија во претходниот период имаше добро развиен здравствено-статички систем за прибирање и обработка на податоците од индивидуалната и збирна евиденција во здравството, вклучувајќи ја и областа на безбедноста и здравјето на работа. Но, транзицијата на стопанството, како и реформите во здравствениот систем, наметнаа нови содржини и форми за работа, за кои не беа навремено и соодветно утврдени механизмите за статистичко известување и за контрола на нивното спроведување. Тоа од своја страна негативно се одрази на квалитетот на здравствената статистика со која и денес располагаме во оваа област.

Согласно чл. 5 од Законот за евиденции во областа на здравството (Сл. Весник бр. 20/2009) и неговите измени и дополнувања (Сл. Весник бр. 53/11 и 164/13), Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија е носител на здравствената статистика за евиденциите што задолжително се водат во здравствените установи. Секоја здравствена установа е обврзана да води индивидуални и збирни евиденции и податоците да ги доставува до 10-те Регионалните центри за јавно здравје во Републиката.

Чл. 8 од Законот за евиденции во областа на здравството се утврдуваат вкупно 35 индивидуални евиденции за повеќе различни болести и состојби, од кои индивидуалните евиденции за повреди на работа, за професионални болести, за интоксикации и за

отсуство од работа се актуелни за следење на состојбите поврзани со безбедноста и здравјето на професионално експонираната популација. Понатаму, во член 11, Институтот за јавно здравје се обврзува да ги води здравствените регистри, вклучувајќи ги и регистрите за повреда на работа и за професионални болести. Во изминатите неколку години Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија ги дизајнираше новите извештајни обрасци за индивидуалните евиденции набројани погоре, спроведе расправа со релевантните субјекти за нивната применливост и работеше на дизајнирање на патеката за нивно пријавување. Достапни на интернет страницата на Институтот за јавно здравје на Р.С.М – Одделение за медицина на трудот и проценка на здравствени ризици (<http://www.iph.mk/dejnosti/sektor-za-zdravstvena-ekologija/oddelenie-za-medicinana-trud-i-procenka-na-zdravstveni-rizici/>).

За жал, оваа активност не ги даде очекуваните резултати, пред се поради фактот што извештајните субјекти (овластени установи за медицина на труд и овластени правни субјекти за безбедност на работа) одбиваа да ги прикажат, а понатаму и редовно да ги доставуваат податоците за видот и обемот на извршената работа. Овие податоци понатаму требаше да претставуваат основа за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците. Поради тоа, во текот на 2016 година, активностите беа дополнително засилени и врз основа на насочена активност на Државниот здравствен и санитарен инспекторат, а во согласност со нивните надлежности и со Законот за евиденции во областа на здравството, се реафирмираше постапката за прибирање на збирните извештаи за видот и обемот на извршената работа, но овој пат само во овластените установи за медицина на труд.

За што подобра имплементација на оваа постапка на ден 16.09.2016 година, во просториите на ЈЗУ Институт за јавно здравје на Р.С.М беше одржан работен инструктажен состанок со овластените установи за медицина на труд. На состанокот беше разговарано за постапката за пополнување на обрасците за видот и обемот на извршената работа и за постапката за нивно доставување. На тој состанок, Одделението за медицина на трудот и проценка на здравствени ризици при ИЈЗ на Р.С.М беше задолжено да изготви соодветно Упатство за начинот на пополнување на образецот за збирна евиденција на работа.

Записникот од одржаниот состанок во врска со постапката за пријавување на видот и обемот на извршената работа во овластените установи по медицина на труд (збирна евиденција), како и самото Упатство се наоѓаат на интернет страницата на Институтот за јавно здравје на Р.С.М (<http://www.iph.mk/dejnosti/ sektor-za-zdravstvena-ekologija/oddelenie-za-medicina-na-trud-i-procenka-nazdravstveni-rizici/>).

Во изминатата година се постигна задоволителен прогрес во прибирањето на податоците и што е најважно се обезбеди континуирано доставување од страна на најголем број на извештајни субјекти. Овој извештај дава можност за целосен преглед на податоците за 2018 година и претставува појдовна основа за дефинирање на извештајниот процес кога станува збор за извршените превентивни активности во дејноста за медицина на трудот. Во отсуство на други релевантни податоци, извештајот има за цел да понуди елементи за процентот на опфат со услуги од областа на заштитата на здравјето на професионално експонираните работници во Република Северна Македонија. Во продолжение податоците од збирната евиденција за извршена работа во овластените установи за медицина на труд во 2018 година.

А. Извештај за прибраните податоци и извршената работа во овластените установи за медицина на труд во Република Северна Македонија за периодот од 2018 година

Во продолжение се прикажани податоците што однесуваат на збирната евиденција за обемот и видот на извршената работа во овластените установи за медицина на труд.

А. 1. Анализа на доставените извештаи од страна на овластените установи за медицина на труд

За периодот од 01.01-31.12.2018 година, до Одделението за медицина на труд при ЈЗУ Институт за јавно здравје на Република Северна Македонија од вкупно 39 овластени установи за медицина на труд се доставени вкупно **38** Извештаи за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за **I тромесечие** (период од 01.01-31.03.2018 година), вкупно **38** за **II тромесечие** (период од 01.04-30.06.2018 година), **37** за **III тромесечие** (период од 01.07-30.09.2018 година) и **37** за **IV тромесечие** (период од 01.10-31.12.2018 година).

Овластените установи за медицина на труд (вкупно 39 установи) , извештаите за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците ги доставуваат на официјална е-маил адреса на Одделението за медицина на труд при ЈЗУ Институт за јавно здравје на Република Северна Македонија (medicinanatrud@iph.mk). За доставените извештаи тие добиваат повратна конфирмација, како доказ за извршената законска обврска за доставување на збирни извештаи за обемот на извршената работа.

Овластените установи за медицина на труд кои што немаат доставено Извештаи за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за I,II,III и/или IV тромесечие за 2018 година, дополнително се известени/потсетени (писмено и телефонски), но и покрај тоа тие сеуште ги немаат доставено потребните извештаи. Овластени установи за медицина на труд што немаат доставено збирен извештај за обемот на извршената работа за I,II,III и/или IV тромесечие за оваа година се:

1. ПЗУ Превемед – Скопје (**I, II, III и IV** тромесечие),
2. ПЗУ Поликлиника Тоспаш-Скопје (**III и IV** тромесечие).

Табела број 1. Приказ на доставените извештаи за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците за 2018 година

ТРОМЕСЕЧНИ ИЗВЕШТАИ ЗА 2018 - УСТАНОВИ ЗА МЕДИЦИНА НА ТРУД						
Реден број	Работна организација	I	II	III	IV	Забелешка
1	ЈЗУ Здравствен дом Битола	√	√	√	√	
2	ПЗУ Медика - Битола	√	√	√	√	
3	ЈЗУ Здравствен дом Велес	√	√	√	√	
4	ПЗУ д-р Тања Велес	√	√	√	√	
5	ПЗУ Д-р Чирков Кавадарци	√	√	√	√	
6	ПЗУ Ера Медика Кичево	√	√	√	√	
7	ЈЗУ Здравствен дом Куманово	√	√	√	√	
8	ПЗУ Поликлиника Д-р Ѓоше Куманово	√	√	√	√	
9	ЈЗУ Завод во Отешево	√	√	√	√	
10	ЈЗУ Здравствен дом Охрид	√	√	√	√	
11	ПЗУ Полик.Кардиолаб Мацаров Охрид	√	√	√	√	
12	ЈЗУ Здравствен дом Прилеп	√	√	√	√	
13	ЈЗУ Здр.дом на Скопје-Пол.Јане Сандански-мед.на труд	√	√	√	√	
14	ЈЗУ Здравствен дом Железничар Скопје	√	√	√	√	
15	ЈЗУ Здравствена станица Железара Скопје	√	√	√	√	
16	ГОБ 8-ми Септември Скопје	√	√	√	√	
17	ЈЗУ Институт за јавно здравје Скопје	√	√	√	√	
18	ЈЗУ Институт за медицина на трудот на Р.М Скопје	√	√	√	√	
19	ПЗУ Ординација УСЈЕ 1 Скопје	√	√	√	√	
20	ПЗУ Промедика прима Скопје	√	√	√	√	
21	ПЗУ Поликлиника Медика Плус Скопје	√	√	√	√	
22	ПЗУ Интермед Арт Скопје	√	√	√	√	
23	ПЗУ Примамед Скопје	√	√	√	√	
24	ПЗУ Лукс Медикус Скопје	√	√	√	√	
25	ПЗУ Зегин медика Скопје	√	√	√	√	
26	ПЗУ Поликлиника Медика Скопје	√	√	√	√	
27	ПЗУ ННА Скопје	√	√	√	√	
28	ПЗУ Превемед Скопје	●	●	●	●	
29	ПЗУ Поликлиника Медика Крива Паланка Подружница Скопје	√	√	√	√	
30	ПЗУ Ресхумана Скопје	√	√	√	√	
31	ПЗУ Поликлиника Госпаш Скопје	√	√	●	●	
32	ПЗУ Рамацини Струмица	√	√	√	√	
33	ПЗУ Поликлиника Медика Струмица	√	√	√	√	
34	ПЗУ Ели Медика Струмица	√	√	√	√	
35	ПЗУ Поликлиника Медико Техник Александар Струмица	√	√	√	√	
36	ПЗУ Полик. Натура Медика Тетово	√	√	√	√	
37	ПЗУ Д-р А. Николов Штип	√	√	√	√	
38	ПЗУ Д-р Ружа Штип	√	√	√	√	
39	ПЗУ Медика Центре-Тетово	√	√	√	√	

*Легенда - 1.Доставен извештај - √ 2. Недоставен извештај - ● 3. Пратено известување - ○

A.2 Извештај за извршените превентивни медицински прегледи

Врз основа на доставените податоци може да се констатира дека во извештајниот период за 2018 година се реализирани вкупно 124.461 систематски прегледи. Тоа се прегледи на работници кои работат на работни места каде не постои зголемен ризик и кај кои се проверува општатата здравствена состојба и општата работна способност. Најголем број од овие прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд вкупно 88.276, а само 36.185 прегледи се извршени во просториите на работодавачот. Во однос на работната способност кај 99.0 % од прегледаните работници е утврдено дека имаат сочувана работна способност и немаат контраиндикации за понатамошно обавување на работата. Како неспособни за работа се идентификувани 521 испитувани работници т.е. 0.4 % од вкупниот број.

Извршени се вкупно 47.047 периодични прегледи, од кои вкупно 38.177 прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 8.870 во просториите кај работодавачот.

Тоа се прегледи на работници кои работат на работни места каде постои зголемен ризик и кај кои се проверува специфичната здравствена состојба и специфичната работна способност, за конкретното работно место на кое се вработени/распоредени испитуваните работници. Вкупно 45.926 испитувани работници или 98.0% од вкупниот број, се оценети како способни за работа, а 734 т.е. 2.0 % како работници со ограничена работна способност. За само 387 работници т.е 1.0 % од прегледаните лица е утврдено дека не се способни за обавување на своите работни задачи.

Извршени се вкупно 11.013 претходни прегледи, од кои вкупно 9.879 прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 1.134 во просториите на работодавачот.

Извршени се вкупно 4.606 насочени прегледи кои се извршени во просториите на работодавачот.

Б.1. Извештај за ангажирани здравствени и други работници во овластените установи за медицина на труд

Овластените установи за медицина на труд функционираат во рамките на различни организациони форми: самостојни здравствени установи, посебни одделенија или функционални целини во рамките на поголеми здравствени установи. Во текот на 2018 година во овластените установи за медицина на труд се ангажирани вкупно 1.201 вработени лица од кои здравствени работници и здравствени соработници 1.011 или 84.0% од вкупниот број на ангажирани лица и вкупно 190 т.е. 16.0% нездравствени работници.

Од вкупниот број на здравствени работници 716.361 (50.0%) се доктори, од кои вкупно 83 општи доктори т.е 23.0% од вкупниот број на доктори, доктори на специјализација вкупно 36 т.е 10.0%, специјалисти од различни специјалности се вкупно 99 т.е 27.0%, а специјалисти по медицина на труд се вкупно 143 доктори т.е 40.0%.

Во здравствениот тим во овластените установи за медицина на трудот се ангажирани и 355 медицински сестри или 50.0% од вкупниот број на здравствени работници.

Здравствени соработници има вкупно 295, од кои со високо образование вкупно 162 и со средно образование вкупно 133 вработени, што претставува 25.0 % од вкупниот број на вработените работници во овластените установи за медицина на трудот. Бројот на нездравствени работници е 190 и тие во структурата на вкупно вработените лица во овластените установи за медицина на труд учествуваат со 16.0%. Податоците за бројот на ангажирани лица во овластените установи по медицина на труд во текот на 2018 година според степенот на нивното образование е даден во Табела број 2.

Табела број 2. Приказ на вработените лица во овластените установи по медицина на труд според стручна подготовка во 2018 година

	Здравствени работници							Здравствени соработници		Нездравствени работници
	лекар					со средна спрема		со ВСС	со ССС	вкупно
	општа медицина	на специјализација	специјалисти по медицина на труд	останати специјалисти	вкупно	од тоа медицински сестри-техничари				
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Вкупно	716	83	36	143	99	355	355	162	133	190
Вкупно персонал: 1201										

Б.2. Извештај за извршени превентивни прегледи (вкупен број на прегледи реализирани во 2018 година)

Податоците од доставените извештаи укажуваат дека овластените установи за медицина на труд во 2018 година, имаат реализирано вкупно 187.127 превентивни здравствени прегледи, од кои 124.461 систематски прегледи, 47.047 периодични прегледи, 11.013 претходни и 4.606 насочени здравствени прегледи.

Ако се има во предвид вкупниот број на вработени лица во Република Северна Македонија, кој што во моментот изнесува 771.806 произлегува дека опфатот со превентивни здравствени прегледи на работниците во Република Северна Македонија изнесува 24.0 %.

Податоците укажуваат дека само кај незначителен број вкупно 1.0 % од испитуваните работници е утврдено дека се неспособни за обавување на својата работа или се способни, но со одредени ограничувања вкупно 1.0%. Наспроти тоа, податоците укажуваат дека кај речиси ½ од испитуваните работници е утврдено постоење на одредени патолошки состојби и/или отстапувања во здравствената состојба.

Приказот на извршени превентивни здравствени прегледи е даден во Табела број 3.

Табела број 3. Приказ на реализирани превентивни здравствени прегледи во овластените установи по медицина на труд во 2018 година

	ОБЕМ НА ИЗВРШЕНА РАБОТА							
	систематски прегледи		периодични прегледи		претходни прегледи		насочени прегледи	
	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	кај работодавачот	во овластена институција	кај работодавачот
Број	88276	36185	38177	8870	9879	1134	4606	0
Вкупно	124461		47047		11013		4606	

Б.2.1. Извештај за извршени систематски прегледи (вкупен број на прегледи) во 2018 година

Како што претходно беше појаснето, систематските прегледи имаат за цел контрола на општата здравствена состојба и општата работна способност, со оглед дека работниците се распоредени на работни места каде не постои зголемен ризик. Од вкупниот број на 124.461 реализирани систематски прегледи, 88.276 или 71.0% се реализирани во работните простории на овластената установа за медицина на трудот, а останатите 36.185 или 29.0% кај работодавачот.

Содржината на систематскиот преглед е утврден со член 22 од Законот за безбедност и здравје на работа (Сл. Весник РМ бр. 53/13 – пречистен текст). Динамиката на нивното изведување изнесува еден преглед на секои 24 месеци. **За околу 58.0% од сите прегледани работници кои работат на работни места на кои не постои зголемен ризик е утврдено дека немаат отстапувања во однос на здравствената состојба, а кај 42.0% од прегледаните работници се утврдени одредени отстапувања во здравствената состојба. Тоа значи дека секој трет работник кој работи на работни места каде не постои зголемен ризик има одредени отстапувања во здравствената состојба. Патолошките состојби т.е. утврдените**

отстапувањата се однесуваат на состојбите што се регистрирани во текот на систематскиот преглед, а се утврдени како задолжителна содржина на систематскиот преглед.

Од вкупниот број на реализираните систематски прегледи 124.461, способни за работа се 123.092 или 99.0% , 521 или 0.4% неспособни и 848 или 0.6% способен со ограничување.

Б.2.2. Извештај за извршени периодични прегледи (вкупен број на прегледи) во 2018 година

Во текот на 2018 во овластените установи за медицина на трудот се реализирани вкупно 47.047 периодични прегледи, од кои 38.177 или 81.0% се реализирани во работните простории на овластената установа за медицина на трудот, а 8.870 или 19.0% од вкупниот број на периодични прегледи се реализирани во просториите на работодавачот.

Од вкупниот број на реализираните периодични прегледи 47.047, способни за работа се 45.926 или 98.0%, 387 или 1.0% неспособни и 734 или 1.0% способен со ограничување.

Според доставените извештаи, работните места, а соодветно на тоа периодичните прегледи се категоризирани во неколку групи и тоа:

- **Работни места каде зголемениот ризик е поради постоење на специфични барања и оптеретувања,**
- **Работни места каде постои зголемен ризик поради присуство на физички штетности**
 - Бучава
 - Неповолни микроклиматски услови
 - Општи вибрации
 - Локални вибрации
 - Јонизирачко зрачење

- **Работни места каде постои зголемен ризик поради изложеност на хемиски штетности**
 - Метали и неметали
 - Органски соединенија
 - Циклични и ациклични јаглеводородни соединенија
 - Пестициди
 - Винил хлорид
 - **Останати материи**
 - Фиброгена прашина
 - Азбест
 - Канцерогени материи
- **Работни места каде постои зголемен ризик поради изложеност на биолошки штетности**
 - Изложеност на туберкулозен бацил
 - Вируси на хепатит Б и/или Ц
 - Изложеност на ХИВ/СИДА
 - Изложеност на други биолошки штетности
- **Посебни штетности и опасности**
 - Работа на височина на 3+ метри
 - Работа под земја
 - Работа ноќе
 - Внатрешен транспорт
 - Управување со одговорни системи

Во текот на 2018 година се извршени 47.047 периодични прегледи. Но, одреден број на вработените во текот на својата работа се изложени на зголемен ризик на работно место поради постоење на две или повеќе професионални штетности. Така, кај 9.490 работници се направени испитувања во рамките на периодичните прегледи поради постоење на специфични барања и оптеретувања на работното место.

Поради зголемен ризик на работно место при изложеност на физички штетени агенси се реализирани вкупно 31.031 прегледи, од кои изложеност на бучава како фактор на ризик на работното место постои кај 13.312 работници. Тоа значи дека од испитуваните

работници изложени на физички штетности 28.0% од испитуваните работници се изложени на дејство на бучава која претставува зголемен ризик за оштетување на нивното здравје и работна способност.

Изложеност на неповолни микроклиматски услови се регистрирани кај 12.718 (27.0%) од изложените работници.

Зголемен ризик поради изложеност на општи и локални вибрации постои кај 4.357 (10.0%).

Изложеност на јонизирачко зрачење е регистрирано кај 644 (1.0%) од изложените работници.

Изложеност на хемиски супстанции што претставуваат зголемен ризик за оштетување на здравјето и работната способност на професионално експонираните работници се регистрира кај 15.301 од прегледуваните работници. Тоа значи дека секој трет од испитуваните работници (околу 33.0%) работата ја изведуваат во услови на зголемен ризик од хемиски супстанции, од кои најчести се фиброгена и нефиброгена прашина, гасови, метали и неметали.

На биолошки агенси што претставуваат зголемен ризик за здравјето и работната способност на професионално експонираните работници, се изложени 8.765 работници или околу 19.0% од работниците кај кои се реализирани периодични здравствени прегледи во текот на 2018 година.

Посебни штетности и опасности како причина за зголемен ризик на работното место се регистрирани кај 32.412 работници или кај 69.0% од вкупниот број на работници кај кои се извршени периодични медицински прегледи. Најголем број од нив се поради работа ноќе и тоа вкупно 15.678 (33.0%), а 9.839 работници или 21.0% од работниците што работат под посебни штетности и опасности работа на височина на три и над три метри.

Врз основа на овие податоци, може да се констатира дека во 2018 година се реализирани 47.047 периодични прегледи, поради изложеност на 5 групи на штетности. Дополнителната анализа на овие податоци укажува дека секој работник кој работи на работно место каде постои зголемен ризик истовремено е изложен на 2.2 штетности и опасности, или постојат зголемени специфични барања за обавување на работата.

На Табела бр.4. се прикажани податоците за изложеност на одредени видови на штетности и опасности кај работниците кај кои се извршени периодични медицински

прегледи т.е. прикажани се професионалните штетности што претставуваат зголемен ризик за оштетување на здравјето и работната способност кај професионално експонираните работници.

Табела број 4. Приказ на видови на штетности и опасности што претставуваат зголемен ризик за професионалното здравје на работниците

	1.Поради специфични баања и опгетувања	2.Физички штетности				
		2.2 Бучава	2.3 Работа во неповолни микро климатски услови	2.4 Вибрации		2.8 Јонизирачко зрачење
				2.4.1. Општи	2.4.2. Локални	
Број	10330	13312	12718	2714	1643	644
Вкупно	10330	31031				

	3.Хемиски штетности								
	3.1 Метали и неметали	3.2 Гасови	3.3 Органски соединенија			3.4 Останати материи			
			3.3.1-3.3.6 Циклични, ациклични и други соединенија	3.3.7 Пестициди	3.3.10 Винил хлорид	3.4.3 Фиброгена Прашина	3.4.4 Нефиброгена прашина	3.4.5 Азбест	3.4.6 Канцер. материи
Број	5488	4503	1727	199	1	1094	1202	1087	0
Вкупно	15301								

	4.Биолошки агенци				5. Посебни штетности и опасности				
	4.1 Изложеност на туберкулозен бацил	4.2 Изложеност на вирусите на хепатитис Б и/или Ц	4.3 Изложеност на вирусите на ХИВ	4.4 Изложеност на други(ненаведени) биолошки штетности	5.1Работа на височина на три и над три метри	5.2 Работа под земја	5.3 Работа ноќе	5.4 Внатрешен транспорт(возачи навилушкари,дигалки.)	5.5 Управување со одговорни системи (системи со посебни барања, сложени системи)
Број	1439	2629	1941	2756	9839	274	15678	4460	2161
Вкупно	8765				32412				

ЗАКЛУЧОЦИ

1. Република Северна Македонија се обидува да ги следи сите легислативните и стратешки одредници за прибирање и обработка на статистички податоци во областа на безбедност и здравје на работа што се утврдени во конвенциите на Меѓународната организација на трудот и Директивите и регулативите на Европската Унија.
2. По донесувањето на Законот за безбедност и здравје (БЗР) на работа во 2007 година, во Република Северна Македонија се отвори нов простор за креирање на современ и хармонизиран систем за унапредување на безбедноста на работа и превенција на повредите на работа и професионалните болести, преку (ре)формирање на околу 90 нови овластени правни субјекти и установи за безбедност на работа и за медицина на труд. Тие се уште се значително повеќе ориентирани кон воспоставување на нови и современи принципи во својата практика, отколку на доставување на извештаи за својата работа.
3. Иако Република Северна Македонија во претходниот период имаше добро развиен здравствено-статички систем за прибирање и обработка на податоците од индивидуалната и збирна евиденција во здравството, вклучувајќи ја и областа на безбедноста и здравјето на работа, транзицијата на стопанството, како и реформите во здравствениот систем, наметнаа нови содржини и форми за работа, за кои не беа навремено и соодветно утврдени механизмите за статистичко известување и за контрола на нивното спроведување. Тоа од своја страна негативно се одрази на квалитетот на здравствената статистика со која и денес располагаме во оваа област.
4. Согласно чл. 5 од Законот за евиденции во областа на здравството (Сл. Весник бр. 20/2009) и неговите измени и дополнувања (Сл. Весник бр. 53/11 и 164/13), Институтот за јавно здравје на Република Македонија е носител на здравствената статистика за евиденциите што задолжително се водат во здравствените установи. Секоја здравствена установа е обврзана да води индивидуални и збирни евиденции и податоците да ги доставува до 10-те Регионалните Центри за јавно здравје во Републиката.
5. Чл. 8 од Законот за евиденции во областа на здравството се утврдуваат вкупно 35 индивидуални евиденции за повеќе различни болести и состојби, од кои

индивидуалните евиденции за повреди на работа, за професионални болести, за интоксикации и за отсуство од работа се актуелни за следење на состојбите поврзани со безбедноста и здравјето на професионално експонираната популација. Понатаму, во член 11, Институтот за јавно здравје се обврзува да ги води здравствените регистри, вклучувајќи ги и регистрите за повреда на работа и за професионални болести.

6. Во изминатите неколку години Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија ги дизајнираше новите извештајни обрасци за индивидуалните евиденции набројани погоре, спроведе расправа со релевантните субјекти за нивната применливост и работеше на дизајнирање на патеката за нивно пријавување.
7. Во периодот од донесувањето на Законот за безбедност и здравје на работа во 2007 година до денес, и покрај постоење на законска обврска, од страна на извештајните субјекти не беше доставена ниту една пријава за повреда за работа и/или професионална болест до Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија. Тоа е и основна и единствена причина за нефункционирање на регистарот за овие две состојби.
8. Во чл. 9 од Законот за евиденции во областа на здравството, здравствените установи, во зависност од дејноста што ја вршат, се обврзуваат да водат и збирни евиденции за својата работа. Станува збор за вкупно 53 збирни евиденции, а со точка 23 од истиот член се воспоставува обврска за воспоставување на збирна евиденција за следење, оценување и планирање на превентивната здравствена заштита на работниците, учесниците во сообраќајот и спортистите.
9. Во 2009 година, во рамките на Институтот за јавно здравје на Република Северна Македонија се воспостави и посебно Одделение за медицина на труд и проценка на ризици на работно место, со цел, меѓу другото, да ја води здравствената статистиката во областа на безбедноста и здравјето на работа. Одделението, во рамките на своите активности, ја утврди потребата и обврската за воспоставување на збирни евиденции за извршена работа, што произлегува од точка 23 од чл. 9 на Законот за евиденции во областа на работа. Затоа, во 2013 година отпочнаа

активностите за прибирање на податоците за извршена работа во овластените установи за медицина на труд и во правните субјекти за безбедност на работа.

10. Во текот на 2016 година, активностите беа дополнително засилени и врз основа на насочена активност на Државниот здравствен и санитарен инспекторат, а во согласност со нивните надлежности и со Законот за евиденции во областа на здравството, се реafirмираше постапката за прибирање на збирните извештаи за видот и обемот на извршената работа, но овој пат само во овластените установи за медицина на труд што резултираше со **92.0% на доставени збирни извештаи за 2017 година.**
11. Во 2018 година се реализирани вкупно 124.461 систематски прегледи. Тоа се прегледи на работници кои работат на работни места каде не постои зголемен ризик и кај кои се проверува општатата здравствена состојба и општата работна способност. Најголем број од овие прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд вкупно 88.276, а само 36.185 прегледи се извршени во просториите на работодавачот. Во однос на работната способност кај 99.0 % од прегледаните работници е утврдено дека имаат сочувана работна способност и немаат контраиндикации за понатамошно обавување на работата. Како неспособни за работа се идентификувани 521 испитувани работници т.е. 0.4 % од вкупниот број.
12. Извршени се вкупно 47.047 периодични прегледи, од кои вкупно 38.177 прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 8.870 во просториите кај работодавачот.
13. Вкупно 45.926 испитувани работници или 98.0% од вкупниот број, се оценети како способни за работа, а 734 т.е. 2.0 % како работници со ограничена работна способност. За само 387 работници т.е 1.0 % од прегледаните лица е утврдено дека не се способни за обавување на своите работни задачи.
14. Извршени се вкупно 11.013 претходни прегледи, од кои вкупно 9.879 прегледи се извршени во просториите на овластената установа за медицина на труд и 1.134 во просториите на работодавачот.
15. Извршени се вкупно 4.606 насочени прегледи кои се извршени во просториите на работодавачот.

16. Во текот на 2018 година во овластените установи за медицина на труд се ангажирани вкупно 1.201 вработени лица од кои здравствени работници и здравствени соработници 1.011 или 84.0% од вкупниот број на ангажирани лица и вкупно 190 т.е. 16.0% нездравствени работници.
17. Од вкупниот број на здравствени работници 716.361 (50.0%) се доктори, од кои вкупно 83 општи доктори т.е 23.0% од вкупниот број на доктори, доктори на специјализација вкупно 36 т.е 10.0%, специјалисти од различни специјалности се вкупно 99 т.е 27.0%, а специјалисти по медицина на труд се вкупно 143 доктори т.е 40.0%.
18. Во здравствениот тим во овластените установи за медицина на трудот се ангажирани и 355 медицински сестри или 50.0% од вкупниот број на здравствени работници.
19. Здравствени соработници има вкупно 295, од кои со високо образование вкупно 162 и со средно образование вкупно 133 вработени, што претставува 25.0 % од вкупниот број на вработените работници во овластените установи за медицина на трудот.
20. Бројот на нездравствени работници е 190 и тие во структурата на вкупно вработените лица во овластените установи за медицина на труд учествуваат со 16.0%
21. Податоците од доставените извештаи укажуваат дека овластените установи за медицина на труд во 2018 година, имаат реализирано вкупно 187.127 превентивни здравствени прегледи, од кои 124.461 систематски прегледи, 47.047 периодични прегледи, 11.013 претходни и 4.606 насочени здравствени прегледи
22. Ако се има во предвид вкупниот број на вработени лица во Република Северна Македонија, кој што во моментот изнесува 771.806 произлегува дека опфатот со превентивни здравствени прегледи на работниците во Република Северна Македонија изнесува 24.0 %.
23. Податоците укажуваат дека само кај незначителен број вкупно 1.0 % од испитуваните работници е утврдено дека се неспособни за обавување на својата

работа или се способни, но со одредени ограничувања вкупно 1.0%. Наспроти тоа, податоците укажуваат дека кај речиси $\frac{1}{2}$ од испитуваните работници е утврдено постоење на одредени патолошки состојби и/или отстапувања во здравствената состојба.

24. Од вкупниот број на 124.461 реализирани систематски прегледи, 88.276 или 71.0% се реализирани во работните простории на овластената установа за медицина на трудот, а останатите 36.185 или 29.0% кај работодавачот.

25. За околу 58.0% од сите прегледани работници кои работат на работни места на кои не постои зголемен ризик е утврдено дека немаат отстапувања во однос на здравствената состојба, а кај 42.0% од прегледаните работници се утврдени одредени отстапувања во здравствената состојба. Тоа значи дека секој трет работник кој работи на работни места каде не постои зголемен ризик има одредени отстапувања во здравствената состојба.

26. Од вкупниот број на реализираните систематски прегледи 124.461, способни за работа се 123.092 или 99.0% , 521 или 0.4% неспособни и 848 или 0.6% способен со ограничување.

27. Во текот на 2018 во овластените установи за медицина на трудот се реализирани вкупно 47.047 периодични прегледи, од кои 38.177 или 81.0% се реализирани во работните простории на овластената установа за медицина на трудот, а 8.870 или 19.0% од вкупниот број на периодични прегледи се реализирани во просториите на работодавачот.

28. Од вкупниот број на реализираните периодични прегледи 47.047, способни за работа се 45.926 или 98.0%, 387 или 1.0% неспособни и 734 или 1.0% способен со ограничување.

29. Во текот на 2018 година се извршени 47.047 периодични прегледи. . Но, одреден број на вработените во текот на својата работа се изложени на зголемен ризик на работно место поради постоење на две или повеќе професионални штетности. Така,

кај 9.490 работници се направени испитувања во рамките на периодичните прегледи поради постоење на специфични барања и оптеретувања на работното место.

30. Поради зголемен ризик на работно место при изложеност на физички штетени агенси се реализирани вкупно 31.031 прегледи, од кои изложеност на бучава како фактор на ризик на работното место постои кај 13.312 работници. Тоа значи дека од испитуваните работници изложени на физички штетности 28.0% од испитуваните работници се изложени на дејство на бучава која претставува зголемен ризик за оштетување на нивното здравје и работна способност.
31. Изложеност на неповолни микроклиматски услови се регистрирани кај 12.718 (27.0%) од изложените работници.
32. Зголемен ризик поради изложеност на општи и локални вибрации постои кај 4.357 (10.0%).
33. Изложеност на јонизирачко зрачење е регистрирано кај 644 (1.0%) од изложените работници.
34. Изложеност на хемиски супстанции што претставуваат зголемен ризик за оштетување на здравјето и работната способност на професионално експонираните работници се регистрира кај 15.301 од прегледуваните работници. Тоа значи дека секој трет од испитуваните работници (околу 33.0%) работата ја изведуваат во услови на зголемен ризик од хемиски супстанции, од кои најчести се фиброгена и нефиброгена прашина, гасови, метали и неметали.
35. На биолошки агенси што претставуваат зголемен ризик за здравјето и работната способност на професионално експонираните работници, се изложени 8.765 работници или околу 19.0% од работниците кај кои се реализирани периодични здравствени прегледи во текот на 2018 година.

36. Посебни штетности и опасности како причина за зголемен ризик на работното место се регистрирани кај 32.412 работници или кај 69.0% од вкупниот број на работници кај кои се извршени периодични медицински прегледи. Најголем број од нив се поради работа ноќе и тоа вкупно 15.678 (33.0%), а 9.839 работници или 21.0% од работниците што работат под посебни штетности и опасности работа на височина на три и над три метри.
37. Врз основа на овие податоци, може да се констатира дека во 2018 година се реализирани 47.047 периодични прегледи, поради изложеност на 5 групи на штетности. Дополнителната анализа на овие податоци укажува дека секој работник кој работи на работно место каде постои зголемен ризик истовремено е изложен на 2.2 штетности и опасности, или постојат зголемени специфични барања за обавување на работата.
38. Квалитетот на доставените податоци за видот и обемот на извршената работа од страна на овластените установи по медицина на трудот, како и отсуството на лабораториска инфраструктура, наметнува потреба овие податоци да се анализираат и интерпретираат со голема професионална претпазливост.
39. Неопходно е воспоставување на соодветна лабораториска инфраструктура и воспоставување на акредитирани методи за одредување на биолошките маркери на изложеност и на ефектите при професионална експозиција на физички, хемиски и биолошки агенси, затоа што само на таков начин превентивните здравствени прегледи ќе бидат соодветни на стручните и законски барања и ќе ја оправдаат својата цел.
40. Неопходно е да се утврди Национална стратегија за воспоставување на интегриран систем за прибирање на точни, релевантни и сеопфатни индикатори во областа на безбедност и професионалното здравје, како основ за планирање на превентивните политики во оваа област и следење на прогресот во нивната имплементација.